

Bewustwo(o)rding

Shared Space

door René Berends

De herinrichting van het stationsplein in Deventer is eindelijk voltooid. Fietsen kunnen ondergronds gestald worden, het busstation is opnieuw ingericht, de kruising met de Keizerstraat is aangepakt en ook het Churchillplein, waar de Handelskade, de Gedempte gracht en de Brinkgreverweg samen komen, is onder handen genomen.

De Deventenaren hebben vier lange jaren moeten wachten. Maar die lange periode van opgebroken straten en noodvoorzieningen, is niet de enige reden waarom er over die herinrichting heel wat gemopperd wordt. Verstokte romantici, die nog weten hoe mooi de stad hier vroeger was, trekken een flinke pruillip nu de kans verkeken lijkt dat de verbinding tussen het water voor de Handelskade en de Singelgracht doorgetrokken wordt. Zeer onlangs nog stond ik met een man of tien voor de verkeerslichten voor fietsers te wachten, om vanaf de Brinkgreverweg over te steken, toen een man, die van de andere kant kwam hoofdschuddend slalomend tussen de wachtenden door moest rijden. Hij riep boos: "De man die dit bedacht heeft, heeft nog nooit op een fiets gezeten!"

Maar er is nog een andere reden voor onvrede. Bij de herinrichting van de Gedempte gracht en de kop van de Keizerstraat is een nieuw verkeersconcept toegepast, dat 'shared space' genoemd wordt. Het is bedacht door verkeerskundige Hans Monderman.

Hij stelt dat als verkeersruimtes ingericht zijn als verblijfsruimte, ze niet in de eerste plaats geïnterpreteerd worden als verkeersruimte. Belangrijk daarvoor is, dat richtinggevend kenmerken als verkeersborden, verkeerslichten en stoepranden zoveel als mogelijk afwezig moeten zijn. En door het plaatsen van verkeersremmende obstakels als fietsklemmen, zitbanken en bloembakken ontstaat er een verblijfsruimte waarin het verkeer van voetgangers, fietsen, scooters en auto's moet worden afgewikkeld. Iedere verkeersdeelnemer wordt in 'shared space' aangesproken op zijn eigen verantwoordelijkheidsgevoel en inzicht. Mondermans motto is 'liever veiligheid met onzekerheid dan ongelukken met duidelijkheid'.

'Shared space' is ook voor scholen een interessant begrip. Steeds meer scholen worden immers ingericht met leerpleinen buiten de klaslokalen. En ook van klaslokalen krijgen we door het gebruik van flexibele wanden en schuifdeuren steeds meer het idee dat ze behoren tot een grote open ruimte waar voor verschillende groepen kinderen van alles plaats kan vinden.

Schoolteams die vormgeven aan moderne onderwijsconcepten, kiezen steeds vaker voor een inrichting van hun school die afwijkt van de traditionele schoolgebouwen, die we vanuit het verleden kennen, met klaslokalen voor groepen leerlingen van dezelfde leeftijd, waar gewerkt wordt volgens het leerstofjaar klassensysteem.

Vorm volgt functie, ook in dit geval. Daarom zien we ruimtes ontstaan waar groepsdoorbrekend gewerkt wordt, waar kinderen van parallelle leerjaren, maar ook leerlingen van verschillende leeftijden en niveaus met elkaar samenwerken. Steeds vaker wordt ook in snel wisselende groepssamenstellingen gewerkt: instructies in grote en kleinere groepen, begeleiding in kleine groepen en aan individuele kinderen. Er zijn samenwerk- en overlegplekken en individuele werkplekken, soms zelfs 'isoleercellen'. En net als in het verkeer is de essentie steeds vaker dat het schoolgebouw gebruikt wordt als openbare ruimte.

Door in het verkeer bij 'shared space' aanwijzingen voor het gebruik weg te halen, wordt het straatbeeld onoverzichtelijker en wordt de weggebruiker daardoor als vanzelf alerter en voorzichtiger. De objectieve veiligheid neemt daardoor juist toe. Onderzoek laat zien dat in situaties waarin 'shared space' is ingevoerd, het aantal verkeersongevallen vermindert.

'Shared space' nodigt uit tot sociaal gedrag en tot sociale interactie en net als in het verkeer voelt de gebruiker bij 'shared space' in scholen dat de ruimte uitnodigt voorzichtig te zijn en rekening te houden met anderen. Een volgens de principes van 'shared space' ingerichte verblijfsruimte verbetert ook op scholen de leefbaarheid en de ruimtelijke kwaliteit en is daardoor een aantrekkelijk ingericht gebied. Dat is een ervaring die veel gebruikers van moderne leerpleinen in schoolgebouwen delen. Vorm volgt dan wel functie, zoals Peter Petersen de grondlegger van het Jenaplanonderwijs zei, maar interessant is dat als er eenmaal zo'n open leerplein als vorm gerealiseerd is, die ook weer uitnodigt om verder te experimenteren om de ruimte vaker en optimaler te gebruiken voor bijvoorbeeld groepsdoorbrekende activiteiten.